

Шерстюк Р. Дослідження процесу забезпечення природоохоронного провайдингу підприємства [Електронний ресурс] / Р. Шерстюк // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2012. — Вип. 1 (6). — С. 189-194. — Режим доступу до журн. : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12srpppp.pdf>.

УДК 502.3

JEL Classification: Q57

Роман Шерстюк

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИРОДООХОРОННОГО ПРОВАЙДИНГУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті розглянуто особливості дослідження процесу природоохоронного провайдингу в умовах підприємства. Висвітлено глобальні проблеми які постають в контексті особливостей активізації природоохоронної діяльності підприємств на інноваційних засадах. Запропоновано шляхи отримання досвіду природокористування та потреб соціально-екологічного розвитку підприємства на основі організації природоохоронного провайдингу.

Ключові слова: провайдинг, підприємство, життєвий цикл.

Роман Шерстюк

ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОЦЕССА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРИРОДООХРАННОГО ПРОВАЙДИНГА ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация. В статье рассмотрены особенности исследования процесса природоохранного провайдинга в условиях предприятия. Освещены глобальные проблемы, которые возникают в контексте особенностей активизации природоохранной деятельности предприятий на инновационных началах. Предложены пути получения опыта природопользования и потребностей социально-экологического развития предприятия на основе организации природоохранного провайдинга.

Ключевые слова: провайдинг, предприятие, жизненный цикл.

Roman Sherstyuk

RESEARCH OF ENSURE PROBLEM PROCESS OF ENVIRONMENTAL PROVIDING IN BUSINESS

Abstract. This article deals with the problem of environmental providing in business. The author defined more precisely global problems that arise in the context of peculiar enhance of environmental protection companies. The author analyzed innovative ways of getting experience of nature and needs of social and ecological development on the basis of environmental providing.

Keywords: providing, enterprise, life cycle.

Актуальність проблематики. Сучасний розвиток соціально-економічних відносин характеризується глобальною трансформацією багатьох сфер життєдіяльності людства, зумовлюючи тим самим потребу в раціоналізації світоглядних і культурних форм сприйняття

Sherstyuk, R. (2012). Research of ensure problem process of environmental providing in business [Doslidzhennya protsesu zabezpechennya pryrodookhoronnoho provaydynhu pidpryyemstva]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy i derzhava - Socio-Economic Problems and the State* [online]. 6 (1), p.189-194. [Accessed May 2012]. Available from: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12srpppp.pdf>.

процесів активізації природоохоронного провайдингу підприємства на інноваційних засадах. Власне ці та інші обставини обумовлюють актуальність цієї проблематики

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями процесів забезпечення природоохоронного провайдингу займалися Борисова В. А., Бохан А. В., Вовканич С., Костин А. І., Салтовський О.І., Туниця Т.Ю., Федулова Л., Федулова М., Яцкевич В. Я., Яблонська Н. Тим часом дослідження процесу забезпечення саме природоохоронного провайдингу підприємства згаданими вченими розкрито недостатньо.

Мета і завдання статті. Розглянувши тему життєвого циклу організації та специфіки управління на його різних етапах в природоохоронному контексті, життєвий цикл організації та специфіку управління на його різних етапах, порядок заснування підприємств та об'єднань, дозволить повніше розглянути процес забезпечення природоохоронного провайдингу підприємства.

Виклад основного матеріалу. Велика значимість духовного відродження, демократизації та гуманізації суспільства обґрунтовується зв'язком між минулим, сучасним і майбутнім у творенні культурних і екологічних цінностей економічного поступу людства.

Відзначаючи актуальність цих питань, можна погодитися з відомим вченим А. Печчеї, який вбачає природу глобальних проблем в тому, що люди не встигають адаптувати свою культуру у відповідності до тих змін, які самі вносять у цей світ. А джерела кризи пролягають в середині людської сутності, що передбачає необхідність її внутрішньої духовної зміни [5, с. 142].

Водночас Дж. Сорос справедливо застерігає про небезпеку прояву сучасних ринкових відносин, які проникають у всі сфери суспільного життя: “Економіка може бути ринковою, але суспільство не повинно бути ринковим”. Звичайно, необхідно ввести обмеження, але при цьому продуктивні сили і культура в цілому повинні продовжувати свій поступальний розвиток [9, с. 10].

Тому в контексті особливостей активізації природоохоронної діяльності підприємств на інноваційних засадах глобальні проблеми постають як:

- інтерсоціальні (проблеми світового соціально-економічного розвитку);
- природно-соціальні (проблеми ресурсів, енергетики, навколишнього природного середовища);
- антропосоціальні (проблеми становлення глобально-інформаційного середовища, НТП, освіти і культури, біосоціальної адаптації людини і її майбутнє) [4, с. 91-94].

Пріоритетного значення за цього набувають саме антропосоціальні проблеми. Розв'язання яких передбачає єдність інтелекту та духу, людини й природи, екології та технології, екології та економіки, які можуть виступати джерелом синергізму створення передумов екозбалансованого розвитку за умов пріоритету економіки знань. Власне людський та інтелектуальний капітал стають потужним ресурсним потенціалом, який набуває стратегічного значення у формуванні високого рівня еколого-економічної конкурентоспроможності країни в світовому економічному просторі.

На наш погляд справедливим, у зв'язку з цим, є погляд Н. Яблонської: “У світі на кінець минулого століття склалась мережа країн, де основна частина багатства створена не за рахунок екстенсивного матеріального виробництва, а за рахунок інтелектуального капіталу, втіленого в технологіях, проектах, “ноу-хау”, системах менеджменту, тобто інтенсивного виробництва та сфери послуг” [8, с. 131].

Адже складовими нової парадигми науково-технічного розвитку світової економіки виступають: зростаючий взаємозв'язок між ринком капіталу і новими інформаційними технологіями; глобальний характер створення та використання знань, технологій, продуктів, послуг. Знання й інформація стають потужним економічним і екологічним ресурсом, важливою продуктивною силою суспільства, а інформаційні технології, які активно впроваджуються в передових державах – кардинально змінюють міжнародний поділ праці та формують “світову економіку знань”. Тому вирішальним досягненням у сфері нововведень нинішнього тисячоліття є не лише науково-технологічне відкриття, а виникнення

принципово нового сегмента сучасної економіки – інноваційної системи, що генерує зростаючий потік інновацій, які відповідають постіндустріальним і екологічним суспільним потребам [7, с. 35-36].

З позицій синергетики можемо стверджувати, що людський капітал як базова категорія інтелектуально-інноваційного розвитку здобувається через зародження нових системних якостей, що здійснюється на основі самоорганізації підприємництва. Тому визначальними силами природоохоронного провайдингу підприємства є інтелектуальні та інноваційно-бізнесові здібності та ступінь розвитку екологічної культури. Така форма культури розвиває систему ціннісних орієнтацій суспільства за умов духовно-інформаційної мобільності, яка відображає певну історично-ментальну спадковість (стійкість) суспільного розвитку [3, с. 21]. Бо в основі задоволення екологічних потреб є культура взаємин суспільства і природи, за якої людський капітал розвивається та отримує рушійну енергію прогресу.

Руйнуючи природу, людина невідворотно деградує сама. Посилюючи катастрофізм в оточуючому середовищі, люди породжують його у власних душах і, відповідно, формах господарювання.

Підтвердженням цьому є антропогенний тиск на території України, який проявив себе під час епох завоювань і панувань імперських ідеологій. У середньовіччі це виявилось в масштабній вирубці лісів; у XVII-XVIII ст. – значному використанні земельних ресурсів; наприкінці XIX ст. – індустріалізації промисловості Російської імперії. Україна забезпечувала до 3/4 усього видобутку сировини Російської імперії, за цього її господарство давало лише від 1/8 до 1/6 загальноросійської маси товарних виробів [6, с. 75-76].

На початку XX ст. ця тенденція посилилась – відбулась радянська дискримінаційна політика соціально-економічного та екологічного розвитку України. Диспропорції в структурі народногосподарського комплексу, неефективна економічна система з адміністративним перерозподілом коштів і ресурсів, низький рівень цін на енергоносії, воду і сировину, зумовили нераціональне використання природних ресурсів та неефективне енергоспоживання у виробництві.

Так, питома вага важкої промисловості в економіці України становила 61% ВВП порівняно з 34% у країнах ЄС. На задоволення потреб внутрішнього ринку припадало менше ніж 18% власних виробів, тоді як в інших європейських країнах – від 55% до 80%. Станом на 1989 р. Україна, займаючи лише 2,7% території СРСР і маючи 18% його населення, давала 30% загальносоюзної продукції чорної металургії, 50% залізної руди, 25% вугілля, 18% виробництва мінеральних добрив. Тут було розташовано 40% ядерних реакторів Союзу, п'ята частина виробничих підприємств, які були ресурсо- і енергетичномісткими та екологічно небезпечними [2, с. 511-520].

Успадкувавши деформовану структуру економіки, нині Україна посідає 6 місце (після США, Китаю, Росії, Німеччини, Японії) за загальними викидами парникових газів. На ПЕК України припадає 70% стаціонарних (токсичних, канцерогенних, радіоактивних, парникових та ін.) викидів до атмосфери. В Україні майже 50% електроенергії виробляється АЕС. Великим недоліком ПЕК України є неоптимальне співвідношення централізованих (93%) і децентралізованих (7%) електрогенеруючих потужностей (в Німеччині відповідно 51% до 49%, яке створює відповідний баланс у мотиваціях щодо впровадження альтернативних видів енергії) [1, с. 9-16].

Вищезазначене розкриває причини кризових явищ в Україні та окреслює специфічні обставини їх виникнення – концентрація розміщення та гігантоманія виробництва, велика ресурсоемність економіки, неузгодженість розвитку виробництва і охороною довкілля, відсутність екологічної експертизи та екологічних заходів, недосконалість природоохоронного законодавства, незадовільний рівень матеріально-технічної бази та ін.

Процес активізації природоохоронного провайдингу підприємства на інноваційних засадах, має бути спрямований на формування відповідних видів організації та розвитку життєдіяльності, способів задоволення суспільних потреб, а також усвідомлення

взаємозалежності екологічних і економічних проблем. Водночас сучасний вплив економіко-культурних чинників на процес природоохоронного провайдингу характеризується вимірами:

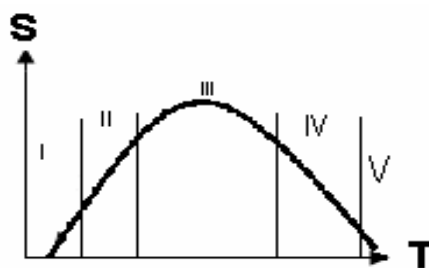
1) утвердження самодостатності та людських цінностей системи традиційних регуляторів відносин суспільства з природою, людського співіснування в індустріальному та постіндустріальному суспільстві (наприклад, Японія, Китай, Сінгапур, Тайвань, Фінляндія, Швеція, Данія, Німеччина, які визнали власну екологічну спадщину взірцем екофільного сприйняття природи та трансформують екологічні цінності до економічної та підприємницької сфери);

2) застосування еколого-інноваційних моделей розвитку суспільства, спричинених цивілізаційним поступом (адже цивілізація містить в собі технологічні аспекти культури, акцентуючи увагу переважно на кількісних параметрах зростання, постійних технологічних новаціях, але практичні “здобутки” зумовили кризу традиційних світоглядних цінностей і змусили переоцінити абсолютність існування людства);

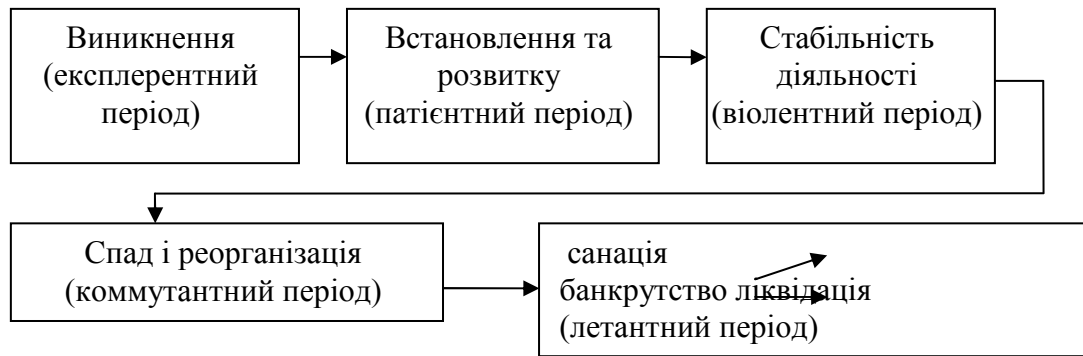
3) комунікативного обміну світоглядно-екологічним надбанням між різними культурами й формування глобальної системи універсальних норм та ідеалів підприємницького спрямування (зокрема, запозичення західною цивілізацією екофільних принципів східного природокористування; залучення традиційних культур до здобутків цивілізації, трансформуючи таким чином спосіб життєдіяльності, підприємницьку діяльність; універсалізація стратегій еколого-збалансованого розвитку суспільства, утвердження прав кожної людини на еколого-безпечне середовище проживання тощо).

Є доцільним звернути увагу на феномен сучасності – *екологічне месіанство*. Термін “екомесіанство” використовується переважно експертами для критичної оцінки спроб нав’язати країнам, що розвиваються, західного світогляду-місії щодо збереження людства природи. Екомесіанство є похідною західного раціоналізму, який розглядає екологічні проблеми як суто науково-технічні без урахування національних і культурних традицій, досвіду природокористування та потреб соціально-екологічного розвитку певної країни. Західні вчені-екологи переконані, що вони володіють істинними знаннями, достатніми людськими і фінансовими ресурсами аби ініціювати еколого-політичний рух в країнах, що розвиваються, з метою раціонального управління та використання природних ресурсів. Таким чином країни третього світу втягуються в глобальний ринок, не володіючи відповідними економічними і політичними інструментами та механізмами протидії його негативним проявам. Цим спільнотам висуваються додаткові умови щодо збереження природного різноманіття, які накладають обмеження на економічний розвиток та вилучення ресурсів з традиційних систем природокористування, викликаючи таким чином соціально-екологічний супротив громадськості [10, с. 170-179].

На сьогоднішній день теорія менеджменту організацій виділяє 5 етапів життєвого циклу активізації природоохоронних процесів підприємства на інноваційних засадах (рис.1), (рис. 2).

Рис. 1. Життєвий цикл активізації природоохоронного провайдингу підприємства на інноваційних засадах

Рис. 2. Етапи життєвого циклу активізації природоохоронного провайдингу підприємства на інноваційних засадах

Висновки та перспективи подальших досліджень в даному напрямку. Таким чином, перший етап що носить назву експлерентного як показали дослідження характеризується зародженням організації, формуванням її початкової структури. Фірма хоч і не склалась в кінцеву організацію, але вже постачає на ринок експериментальні зразки, зондує попит. Як правило це ризикова діяльність, а фірма це по суті група ризикованих людей, лідером в яких є людина, яка здатна зацікавити ідеєю, є авторитетною, має сильний та вольовий характер.

При вдалому розвитку ситуації організація продовжує рости і вступає в новий етап – патієнтний. Ріст вимагає перебудови структури управління, диференціації функцій управління, підвищення ефективності діяльності. Це етап зміцнення ринкових позицій, вироблення конкурентної стратегії, підвищення ролі маркетингу в управлінні організацією. Цей етап пов'язаний з перебудовою управління та з кількісними змінами. На цьому етапі фірма може вирости до декількох тисяч чоловік і цей ріст є виправданим, бо забезпечує потреби розвитку.

Третій етап розвитку організації називається віолентним. В цей період організація досягає зрілого стану, стабільного положення на ринку, високої конкурентоздатності. Фірми – віоленти – це фірми з силовою стратегією, які працюють, як правило, в області великого бізнесу і характеризуються високим рівнем освоєної технології, масовим випуском продукції. Особливостями національних віолентів є володіння технологічними і організаційними перевагами в конкретній області виробництва і економічної діяльності. Бажання повністю отримати вигоди зі свого становища заставляє їх часто вести агресивну політику стосовно конкурентів. При досягненні певної стабільності і границі в розвитку на національному ринку фірми, як правило, приймають рішення про здійснення подальшого розвитку у напрямку освоєння зовнішніх ринків та організації нових виробництв, стратегічних розробок технологій та інше, що робить їх інтернаціональними віолентами.

Часто припинення монополії пов'язано із станом неповороткості. Маючи гігантський оборот фірма поступово втрачає прибутки і навіть отримує збитки. Причиною часто є розпорошення активності по дуже широкому колу напрямків, ускладнення організаційної структури, відмирання значної частини капіталу у втративши перспективу виробництвах. Вихід з такого стану полягає у позбавленні від збиткових виробництв і зниженні витрат в інших виробництвах. Зменшивши свої розміри, фірма отримує можливість фінансового оздоровлення. Відповідно четвертий етап називається комутантним. Він представляє організацію в період спаду, старіння, коли найбільш значні параметри життєдіяльності значно погіршуються, а розвиток (вдосконалення) губить зміст заходить в тупик. Структура має тенденцію до спрощення, згортання, а конкуренти відбирають життєвий простір. Так створюються фірми-комутанти, які здійснюють середній і малий бізнес, орієнтований на задоволення конкретних регіональних потреб, орієнтуються на індивідуальний підхід до клієнтів тощо.

П'ятий етап називається леталентним. Він характеризується деструктуризацією фірми, яка припиняє існування в минулому вигляді і розпадається в зв'язку з неефективністю функціонування. При цьому часто проводять диверсифікацію напрямків діяльності з повною або частковою заміною профілів діяльності та повною або частковою заміною технологічних процесів та персоналу.

Розглянувши тему життєвого циклу організації та специфіки управління на його різних етапах в природоохоронному контексті, життєвий цикл організації та специфіку управління на його різних етапах, порядок заснування підприємств та об'єднань, дозволить повніше розглянути інноваційно-інвестиційні чинники організації природоохоронного провайдингу підприємства.

Використана література:

1. Борисова В. А. Екологізація підприємницької діяльності / В.А. Борисова. – Суми: Вид-во "Довкілля", 2004. – 128 с.
2. Бохан А. В. Особливості українського підприємництва: зб. наук. пр. Наук.-дослід. ін-ту українознавства. – К.: Міленіум, 2004. – Т. II. – С. 511-520.
3. Вовканич С. Людський та інтелектуальний капітал в економіці знань / С. Вовканич, Л. Семів // Вісн. НАН України. – 2008. – № 3. – С. 13–23.
4. Костин А.И. Экополитика и глобалистика: учеб. пособ. для студ. Вузов / А.И. Костин. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 418 с.
5. Салтовський О.І. Основи соціальної екології: навч. посіб. / О. І. Салтовський. – К.: Центр навч. л-ри, 2004. – 382 с.
6. Туниця Т.Ю. Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст / Т. Ю. Туниця. – К.: Знання, 2006. – 300 с.
7. Федулова Л. Розвиток національної інноваційної системи України / Л. Федулова, М. Пашута // Економіка України. – 2005. – № 4(521). – С. 35–36.
8. Яблонская Н. Социально-экономические инвестиции / Н. Яблонская // Эконом. инновации: сб. науч. работ. – Одесса: Ин-т проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2003. – Вып. 17. Структурные и институциональные преобразования современной экономики. – С. 131.
9. Яцкевич В. Я. Проблема “меж зростання” і системна оптимізація / В. Я. Яцкевич // Економіка України. – 2006. – №3. – С. 10.
10. Gudynas E. Fallacy of Ecomessianism – GlobalEcology: A New Arena of Political Conflicts. – London; NewJersey, 1993. – P.170–179.

REFERENCES:

1. Borysova V. A. Ecologisation business [*Ekolohizatsiya pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti*]. Sumy, Dovkillya Publ., 2004, 128 p.
2. Bokhan A. V. Peculiarities of Ukrainian business: collection. Sciences [*Osoblyvosti ukrayins'koho pidpryyemnytstva*]. Kyiv, Milenium, 2004, Vol. II, pp. 511-520.
3. Vovkanych S., Semiv L. [Lyuds'kyu ta intelektual'nyy kapital v ekonomtsi znan']. *Visn. NAN Ukrayiny – Bulletin of the Academy of Sciences of Ukraine*, 2008, No. 3, pp. 13–23.
4. Kostin A. I. Environmental policy and global studies [*Ekopolitika i globalistika*]. Moscow, Aspekt Press, 2005. 418 p.
5. Saltovs'kyu O.I. Основи соціальної екології [*Osnovy sotsial'noyi ekolohiyi: navch. Posib*]. Kyiv, CUL, 2004, 382 p.
6. Tunytsya T.Yu. The balanced nature management: national and international context [*Zbalansovane pryrodokorystuvannya: natsional'nyy i mizhnarodnyy kontekst*]. Kyiv, Znannya, 2006, 300 p.
7. Fedulova L., Pashuta M. [Rozvytok natsional'noyi innovatsiyanoi systemy Ukrayiny]. *Ekonomika Ukrayiny – Economy of Ukraine*, 2005, No. 4(521), pp. 35–36.
8. Yablonskaya N. Socio-economic investments [*Sotsial'no-ekonomicheskije investitsii*]. Odessa, NANU, 2003, Vol. 17, pp. 131.
9. Yatskevych V. Ya. Problem of "limits to growth" and system optimization [Problema “mezh zrostannya” i systemna optymizatsiya]. *Ekonomika Ukrayiny – Economy of Ukraine*, 2006, No. 3, pp. 10.
10. Gudynas E. Fallacy of Ecomessianism – GlobalEcology: A New Arena of Political Conflicts. London; NewJersey, 1993, pp. 170–179.

Рецензія: д.е.н., проф. Андрушків Б. М.

Received: March, 2012

1st Revision: April, 2012

Accepted: May, 2012